

BARIŞ AYDIN • Sosyalizmin Definesini Aramak

BARIŞ AYDIN 1978 İstanbul doğumlu ama Niksarlı. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde tarih okudu. Yine aynı üniversitede kültürel incelemeler yüksek lisansını bitirdi. Bu arada İstanbul'da sahafılık yaptı; Avam Kahvesi'ni kurdu ve işletti; Avam-gücüyle beraber Gazoz Ligi'nde mücadele etti. Doktorasını İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde tamamladı. Siyasal düşünceler ve Türkiye sol düşünce tarihi, siyaset felsefesi temel ilgi alanları. Halen Akdeniz Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğretim üyesi. Gülizar ve Nevzat'ın oğlu; Zela'l'in eşi; Ali Şiyar'ın babası.

İletişim Yayınları 3676 • Politika Dizisi 262

ISBN-13: 978-975-05-3965-7

© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2026, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Berfin İnan

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6/41

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

BARIŞ AYDIN

Sosyalizmin Definesini Aramak

Ernst Bloch
ve Hikmet Kıvılcımlı'da
Sosyalizm, Din,
Kültür ve Gelenek

Zelal'e...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	9
Giriş: Her Yerde Umuda ve Sosyalizme Dair Gömü Aramak.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM

Dünyevi Ütopyanın Peşinde <i>Romantik Bir Ateist Raci: Ernst Bloch</i>	31
Bloch'un Yaşamı, Eserleri ve İçinden Geldiği Entelektüel Çevreye Dair Kuşbakışı.....	35
<i>Henüz Olmamışın Ontolojisi'</i> ni Kuran Madde: <i>Umut İlkesi</i>	49
Toplumsal Değişime Yönelik Arzu ve <i>Açlık</i> Temelli <i>Sanat, Umut</i> ve <i>Ütopya</i>	65
Ütopyadan Mülhem Toplumsal Devrimin Kaynağı Olarak Din ve Gelenek.....	79
Ütopya, Hemen! Şimdi!.....	95

İKİNCİ BÖLÜM

Yerli Bir Sosyalist Teorinin İnşası Yolunda Mümin Bir Müceddid: Dr. Hikmet Kıvılcımlı	105
<i>Mazlum Halk Çocuğundan Sosyalist Teorisyenliğe: Her Devrin Garibi Kıvılcımlı'nın Yaşamı ve Teorik Meşgaleleri</i>	109
Sosyalist Devrim Peşinde Türkiye Tarihine Bakarken Müstakil Bir <i>Tarih Tezi</i> 'ne Varmak.....	137
<i>Tarih Tezi</i> 'nin <i>Talim Sahası</i> Olarak Osmanlı ve Tarihsel Bakıyesinin Sosyalist Nüveleri	161
<i>Tarih Tezi</i> 'nin Sağlaması İçin Bir Başka <i>Talimhane</i> : İslâm ve Sosyalist Toplumsal Değişim.....	187
Sosyalizm Yolunda <i>Legaliteyi</i> (Sürekli) <i>İstismar!</i>	205

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Farklı Coğrafyalar, Müşterek Dertler: Tarih, Din, Kültür, Gelenek ve Sosyalizm Bağlamında Ernst Bloch ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı.....	213
İnsanın Kurucu Kolektif Etkinliği.....	215
Devrimci Romantizm İzlekleri	229
Dinsel Mirasın Devrimci Toplumsal Dönüşüme Katkıları.....	243
Tarih, Kültür ve Gelenek	259
Hemdert Akranlar	271
Sonuç: İnsanın Devrimci İradesine İmanın Faydaları.....	275
KAYNAKÇA	283

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bir kitap yazmaya cüret etmek Martin Heidegger'in "hiçbir yere varmayan yollar" diye çevrilen *holzwege* kavramına benzer. Yazma süreci, üzerinde çalıştığınız şey(ler)e dair çoğunlukla içgüdüsel birtakım sayıklamalar şeklindeki fikirlerin farklı mecralardan bilgilerle desteklenmesiyle şekillenir. Destekle sağlamaşmaya ya da bu yersiz tahkimatla hantallaşıp çökmeye fazlasıyla açık haliyle, yolları sonsuz çatallanan bir ormanda el yordamıyla yürümek gibidir. Kimi zaman muazzam bir buluşa imza attığımızı düşündüğünüz anda, okuduğunuz, izlediğiniz ya da öylesine kulağınıza çalınan bir şey bütün o müstesna keşiflerinizin harcıâlem olduğu gerçeğini tüm görkemiyle suratınıza çarpar.

Bu gibi durumlarda vazgeçmek, bu işi yapamayacağına kanaat getirmek, bir köşede makûs kaderine yazıklanmak bir çözüm olabileceği gibi kelimenin her anlamıyla *bir büyüğe* danışmak, yol sormak, yediğin tokatların etkisiyle giderek arsızlaşıp hiçbir şey olmamış gibi yola devam etmek ya da umut yüklü bir sabırla, iğneyle kuyu kazmakta ısrar etmek de bir yöntemdir. Bu önsöz kaleme alınabildi ve gerekli seremonileri yerine getirme vakti geldiyse bu çalışmanın arsızlık, sabır ve umut temelli ikinci yönelimi tercih ettiği kanaatine varmak

mümkün. Ortaya çıkan çalışma, üzerine eğildiğim isimlerin de katkısıyla fazla ferahfeza, çoğu yerde deneme üslubunun galebe çaldığı, geçerli akademik teamüllerin dışına çıkmaya ya da en iyi ihtimalle orayı çevreleyen tellerin içinde kalmaya çalışsa bile sürekli telin ardıyla oynaşma arzusundan kurtulamamış bir metin görüntüsü arz ediyor olabilir ki bu tamamen müellifin haytalığının eseridir.

Çalışmayla ilgili bir başka zorluk ya da kusur da Ernst Bloch ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı gibi renkli, akademik teamüllerle başı pek hoş olmayan, çoğu durumda bunlara bilerek aykırı davranan iki muhterem fikir insanı üzerine yazarken onların bu çalışılmış, bilhassa tercih edilmiş çıkıntılıklarını, çok kez hayranlıkla karışık bir meftuniyet ve aidiyetle ele alan, bazı hallerde onlar adına özür dilemeye, onları mazur göstermeye çalışan ve bir hayli kayırmacı bir tavra bürünen, akademik olmayan bir mesafesizliktir ki bunun da tek müsebbibi ve sorumlusu yine bizzat müelliftir.

Ne mutlu ki teşekkür edeceğim bolca kişi var; bu durumu çevremde ne çok kıymetli insan biriktirmiş olmaya yorup sevinmeli miyim yahut yukarıda bahsettiğim gibi sıklıkla yönünü kaybedip durmadan etrafa yol sormaktan kaynaklı kalabalığa muhtaç bir sersemliğe delalet sayıp yerinmeli miyim, emin değilim. Burada da ilk şıkkı işaretleyip kendimi teskin etmek daha makul görüldüğü için hem tezde hem de tez yazım sürecindeki hayat galesinde bu fakiri bir an olsun yalnız bırakmayan bu kıymetli taifenin taltifat ve teşekküratına girişeyim.

İlkin, akademik mecranın ahvalinin pek de iç açıcı görünmediği günlerde mensubu olduğum İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde, yaşamının o ânına değin kendi mahallesinden uzağa düşmeden, daha çok o korunaklı sığınakta eylemeye çalışan biri olarak gurbetçi ya da sürgün hissiyatı duymadan, olduğum haliyle faaliyetlerimi yürütmemdeki tarifsiz katkılarının yanı sıra bu kitabı mümkün kılan, tez yazım dönemimde de müşfik tavrını esirgemeyen danışman hocam ve dostum Alim Yılmaz'a müteşekkir olduğumu belirtmek isterim. Her an çizginin dışına çık-

maya meyilli teamül kaçkınılığının arızalarına önemle dikkat çeken, bu teamüllerin gerekliliğini ısrarla vurgulayarak oradan da nitelikli bir iş çıkabileceğini ve hatta ancak bu ikisini kâmilen birleştirmeyi başarmış bir çalışmanın kıymet taşıyabileceğine beni ikna eden kıymetli hocam Burcu Taşkın'a da teşekkür borçluyum. Romantik bir denemecilikteki ısrarımı gemlemek için Anglo-Sakson rahle-i tedrisinden geçmenin verdiği analitik sarahatle bütün bu işlerin neden yapıldığının daha açık bir biçimde ortaya konulması yönünde yaptığı eleştirel şerhlerden keyifle istifade ettiğim sevgili hocam Fatmanil Döner'e de minnettirim. Müthiş dikkati ve titizliğiyle katiyen gevşemenize izin vermeden, sarsıcı fakat muazzam ufuk açıcı eleştirileriyle çalışmanın eksiklerinin yanı sıra muhtemel partikalarına da ışık düşüren değerli hocam Ahmet Kemal Bayram'a da canı gönülden teşekkür ederim. Çalışmanın şekil ve muhteva bakımından derlenip toparlanmasına mühim katkıları sunduğu gibi mahcup edecek çapta övgü dolu sözlerle taltif edip akademiyle daha fazla meşgul olmam hususunda yürek lendiren muhterem hocam Ömer Çaha'ya da ziyadesiyle müteşekkiri olduğumu vurgulamak isterim.

İşin resmî tarafında yer almayıp akademiyle şu veya bu şekilde ilişkili olan dostlarımla da bu çalışma üzerindeki emekleri paha biçilmez. Bir gölge danışman misali çalışmanın her safhasında en az benim kadar coşkulu olup katkılarını esirgemeyen, ömür törpüsü metinlerimi büyük bir dikkatle okuyarak düzelten ve çalışmanın olabildiğince eli yüzü düzgün bir esere dönüşmesine müthiş gayret sarf eden sevgili hocam, dostum Şükrü Argın'a; bin türlü meşguliyetinin arasında hiç yüksünmeden, gönderdiğim metinleri okuyup yeni yollar, güzergâhlar öneren kıymetli dostum Osman Özarlan'a; yeni başlangıçların sancısıyla uğraşırken çalışmamı okumaktan imtina etmeyen ve dikkate değer şerh ve öneriler getirerek beni yürek lendirip ortaya iyi kötü bir çalışma çıkmasına vesile olan can hocam Mesut Sert'e; tez yazım aşamasında sosyal medya üzerinden tanışma fırsatı bulduğum ve her danıştığım anda büyük bir nezaketle yerli yersiz tüm sorularımı yanıtladı

yan, bilhassa Kıvılcımlı bölümünü ayrıntılı biçimde okuyarak sağlama yapmama imkân veren muhterem abim Ahmet Kale'ye müteşekkirim.

O vakit kendisi haberdar olmasa da bu çalışma konusunu seçmeme, muhtelif konuşma ve yazılarında dikkat çektiği Bloch-Kıvılcımlı rabitası nedeniyle gıyaben vesile olan ve bu kitabın ortaya çıkmasında da ısrarlı takipleri ve yerinde müdahaleleriyle en az benim kadar payı bulunan sevgili Tanıl Bora'ya paha biçilmez bir teşekkür borçluyum. Sündükçe sünen tezin kitaplaştırılması çalışmasında, bir mütehassis dokunuşu şartken hızır gibi yetişen ve metnin arızalarından arınıp okunabilir hale gelmesine tarifsiz katkılarda bulunan okul arkadaşım, kıymetli dostum Mesut Varlık'a da minnettarım. Kitaba kaynaklık eden doktora tezinin yazılma döneminde bilhassa ecnebice kaynakların temininde dedektif titizliğindeki çalışma ve katkılarının yanı sıra çalışmanın her aşamasındaki gönülden desteğiyle çok sevgili can dostum Tuncay Tekle'ye ve okuldaki çalışma odasında kimi zaman volta atarak şu mesele şöyle olmuş, bu mevzu böyle olmuş, bu cümle sence nasıl olmuş diyerek kafasının etini yediğim can dostum Taylan Seyirci'ye ise hususen şükran borçluyum.

Son olarak, bu işin asıl ceremesini çekenlere asla yeterli olmayacak bir minnettarlık beyanına geldi sıra. Hiç öyle okumuş yazmış olmasalar da çocuklarını, değme modern ana-babalara taş çıkartacak bir içgüdüsel meziyetle kendi yollarını yürüme konusunda yüreklendiren, düştüğünde kaldıran ve her ne olursa olsun sevinçte de kederde de yanlarında olduklarını kanlarının son damlasına kadar çabalayarak hissettiren canım annem Gülüzar Aydın ve canım babam Nevzat Aydın ile abilerine inanmaktan vazgeçmeyen canım kardeşlerim Berna Şahin ve Başar Aydın'a katiyen kâfi olmayan bir minnettarlığım var. Sadece doktora sürecindeki İstanbul günlerimde değil, ömrüm boyunca hemen bir nefes ötemde, her seferinde bana can suyu veren, elini eteğini üzerimden çekmeyen canım teyzem Ayten Yıldırım'a ve bir başka can yoldaşım canım kuzenim Ali Can Yıldırım'a da müteşekkirim.

Artık kendimden bir şey olmayacağına kanaat getirdiğim bir evrede, on yıl önce hayatımıza bahşedilen, yaşamla yeniden bağ kurmama vesile olan ve son sekiz yıldır mütemadiyen ders çalışan babasını, salt varlığıyla mutluluklara gark eden bal oğlum Ali Şiyar'a da bu işleri yapma takati sağladığı için sonsuz bir şükran duysam da onunla geçiremediğim vakitler için ondan ayrıca af diliyorum. Ve işte hayatımın anlamı, yirmi dokuz yıllık yol arkadaşım, bütün sersemlik ve yalpalamalarımın rağmen benimle müşterek bir yaşamdan yüz geri etmeyen, bütün arzu, keyif, üzüntü ve kederlerimde hemen yanı başımda, ben buradayım diyen ve hayatta yaptığım ne varsa benden katbekat fazla emek veren canımın cananı Zelal, sen olmasan bunların hiçbirinin esamesi okunmazdı; hülasa bu çalışmanın hata ve günahları bütünüyle benim, güzellikleri de tümüyle senin eserindir...

BARIŞ AYDIN

Konyaaltı, Antalya, Ocak 2026